

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2016-1-58 (Önaraştırma)
Karar Sayısı : 16-36/608-271
Karar Tarihi : 03.11.2016

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

Başkan : Prof. Dr. Ömer TORLAK
Üyeler : Arslan NARİN, Fevzi ÖZKAN,
Adem BİRCAN, Şükran KODALAK

B. RAPORTÖRLER: Zeynep MADAN, Çağlar Deniz ATA, Zekeriya TURAN

C. BAŞVURUDA

BULUNAN : - Re'sen

D. HAKKINDA İNCELEME

YAPILAN : - Sasa Polyester Sanayi A.Ş.
Yolgeçen Mah. Turhan Cemal Beriker Bulvarı No:559, 01355
Seyhan, Adana

(1) **E. DOSYA KONUSU:** Sasa Polyester Sanayi A.Ş.'nin Türkiye'de tek üreticisi olduğu dimentil teretalat (DMT) maddesini satmayı reddetmek suretiyle 4054 sayılı Kanun'u ihlal ettiği iddiası.

(2) **F. İDDİALARIN ÖZETİ:** Başvuruda özetle;

- Türkiye'de üretilen tüm silikonların, macunların ve boyaların kanser yapan fitalat içerdiği,
- Kendi teşebbüsleri bünyesinde fitalat içermeyen hammaddenin ar-ge çalışmalarının tamamlandığı, fakat üretime geçilemediği,
- Üretime geçilememesinin, üretilmesi planlanan ar-ge ürününün hammaddesi olan DMT maddesinin Türkiye'de tek üretici olan Sasa Polyester Sanayi A.Ş.'nin (SASA) bu hammaddeyi satmayı reddetmesinden kaynaklandığı,
- SASA'nın kendilerine numune dahi vermediği,
- SASA'nın dünyanın en büyük DMT üreticisi olmasından dolayı yurtdışından DMT ithalat girişimlerinin de olumsuz sonuçlandığı

ifade edilerek SASA hakkında gerekli işlemlerin yapılması talep edilmektedir.

G. DOSYA EVRELERİ: Kurum kayıtlarına 12.08.2016 tarih ve 4939 sayı ile giren başvuru hakkında başvuru sahibinden yeterli bilgi alınamaması nedeniyle, 2012/2 sayılı Rekabet İhlallerine İlişkin Başvuru Usulüne Dair Tebliğ'in 5. maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında başvuruya ilişkin herhangi bir işlem yapılmamasına dair raportör görüşü üzerine Rekabet Kurulu (Kurul), 08.09.2016 tarih ve 16-30/510-M(2) sayılı toplantısında başvuru konusu iddialara yönelik olarak 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un (4054 sayılı Kanun) 40. maddesinin birinci fıkrası uyarınca önaraştırma yapılmasına re'sen karar vermiştir. İlgili karar uyarınca düzenlenen 25.10.2016 tarih ve 2016-1-58/ÖA sayılı Önaraştırma Raporu görüşülerek karara bağlanmıştır.

- (3) **H. RAPORTÖR GÖRÜŞÜ:** İlgili raporda; 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi uyarınca SASA hakkında soruşturma açılmasına gerek olmadığı belirtilmiştir.

I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. Hakkında Öneraştırma Yapılan Teşebbüs: Sasa Polyester Sanayi A.Ş. (SASA)

- (4) SASA'nın ana faaliyet alanları polyester kesikli elyaf, polyester filament iplik, özel polimerler gibi nihai ürünlerin ve polyester cips, DMT gibi ara ürünlerin üretimi ve satışlarıdır. Adana'da kurulu bulunan SASA'nın entegre polyester üretim hatları bulunmakta olup, SASA ayrıca DMT üretim tesisine de sahiptir. SASA tarafından üretilen DMT'nin büyük çoğunluğu şirket tarafından üretime dönük olarak dâhili tüketimde kullanılmakta ve az bir bölümü ise katı halde yurtdışına ve yurtiçine satılmaktadır.
- (5) Kurul'un 08.01.2015 tarih ve 15-02/24-10 sayılı kararıyla SASA'nın %51 oranındaki hisselerinin ve kontrolünün Indorama Netherlands B.V. tarafından devralınması işlemine izin verilmiş; fakat devir gerçekleşmemiştir. 26.02.2015 tarih ve 15-09/118-49 sayılı Kurul kararıyla ise SASA'nın %51 oranında hissesinin Erdemoğlu Holding A.Ş. (Erdemoğlu) tarafından Hacı Ömer Sabancı Holding A.Ş.'den devralınması işlemine izin verilmiş ve devir işlemi gerçekleşmiştir. SASA'nın hâlihazırda hisselerinin %84,80'i Erdemoğlu'na ait olup, %15,20 oranındaki hissesi halka açıktır. Dolayısıyla SASA, hâlihazırda çoğunluk hisselerine sahip olan Erdemoğlu tarafından tek başına kontrol edilmektedir.

I.2. İlgili Pazar

I.2.1. Pazar Hakkında Genel Bilgiler

- (6) SASA polyester hammaddeleri ile polyester nihai ve ara ürünlerinin üretim ve satışını yapmaktadır. Bu nedenle DMT'nin, alt ve üst pazarda bağlantılı olduğu ürünlerin ve DMT'ye ikame olabilecek ürünlerin de incelemesi gerekmektedir.
- (7) SASA, DMT ürününü polyester kesikli elyaf, polyester filament iplik, özel mühendislik polimerleri, polyester cips ürünlerinin girdisi olarak kullanmakta ve üretiminden arta kalan kısmını da satmaktadır. Hammaddesi DMT olan ve SASA tarafından üretilen polyester, temel olarak hammaddesi sentetik, insan yapımı lif olarak tanımlanabilir. Polyester petrokimya ürünü paraksilenin (Px) oksidasyona tabi tutulması ve akabinde ortaya çıkan TPA (terephthalic acid)'nin saflaştırılması sonucu ortaya çıkan PTA (purified terephthalic acid) veya DMT'nin MEG (monoethylene glycol) ile bir araya getirilerek polimerleşme adı verilen kimyasal reaksiyona girmesi suretiyle üretilmektedir. PTA isimli polimer hammaddesi DMT'ye kıyasla daha düşük maliyetli üretime elvermesi nedeniyle dünyada daha çok tercih edilmektedir. DMT ve PTA'nın her ne kadar benzeşen ürünlerin üretiminde kullanılsalar da farklı üretim süreçleri gerektirmeleri, farklı maliyetlerle üretilmeleri, işleme maliyetlerinde farklılaşmaları ve bu hammaddelerden üretilen nihai ürünlerde ortaya çıkan nitelik farklılıkları nedeniyle birbirlerine gerek arz gerekse talep yönünden tam olarak ikame olmadıkları anlaşılmaktadır. Örneğin, PTA'dan görece daha şeffaf ürün elde edilmesi nedeniyle pet şişe üretiminde PTA tercih edilmektedir.

- (8) PTA'dan üretilen polyester ile DMT'den üretilen polyester arasında ürün nitelikleri ve kalite bakımından farklılık oluşabilmekte ve bu farklılıklar PET (polietilen tereftalat) şişe üretiminde veya tekstilde kullanım yönünden müşteri tercihlerini etkileyebilmektedir. Buna ek olarak DMT'nin ve DMT ile gerçekleştirilen üretimin eski bir teknoloji olarak kabul edildiği ve DMT'nin içeriğinde yer alan metanol maddesinin zararlı olduğu anlaşılmakta, bu hususlar da DMT'nin PTA karşısında hammadde olarak ikame olma niteliğini etkilemektedir. Bu nedenle de yaklaşık son on yıldır dünyada yeni DMT üretim yatırımı yapılmamaktadır. Ayrıca viskozitesi düşük polyester cips üretiminde hammadde olarak PTA veya DMT kullanılabilirken viskozitesi yüksek polyester cips üretiminde yalnızca PTA kullanılabilir. Bu nedenle viskozitesi yüksek polyester cips üretiminde PTA ve DMT ürünlerinin birbirlerine ikame olmadıkları değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, polyesterden üretilen başka bir ürün grubu olarak da özel mühendislik polimerlerinden (Polybutylene Terephthalate-PBT) söz edilebilir. SASA tarafından yalnızca DMT kullanılarak üretilmekte olan bu polimerler, sertlik, dayanıklılık ve sünme oranının düşüklüğü gibi kendilerini değerli kılan istisnai özellikleri olan ürünlerdir. Bu materyaller, sahip oldukları bu özellikleri sayesinde vites, rulman, elektronik ürünler ve otomotiv yedek parçaları gibi yapısal ürünlerin üretiminde kullanılmaktadır.
- (9) Dosya kapsamında başvuru sahibi ile yapılan görüşme sonucunda başvuru sahibinin üretmeyi planladığı ürünün di izo butilz tereftalat (DİBT) olduğu, bu ürünün üretiminde DMT'nin hammadde olarak kullanıldığı, DMT'nin daha düşük derecede kaynaması nedeniyle DİBT'nin üretim sürecinde DMT yerine PTA'nın ikame olarak kullanılmadığı anlaşılmıştır.
- (10) Sonuç olarak tekstil sektöründe kullanılan DMT ve PTA hammaddeleri, kimyasal yapıları gereği birbirinin yerine kullanılan ürünler olsa da, üretim süreçleri birbirinden farklı olup, bu üretim sürecinin özellikle polyester ve alt pazar ürünler için sabit maliyetlerinin değiştirilmesi kısa dönemde mümkün olmamaktadır. Ayrıca DMT daha eski yöntemli üretimlerde kullanılmakta, DMT işlenmesi sonrası zararlı toksin madde ortaya çıkmakta ve DMT ile PTA'dan üretilen ürünler nitelikleri ve kalite bakımından farklılaşmaktadır. Bu farklılık PET şişe üretiminde veya tekstilde kullanım yönünden müşteri tercihlerini etkilemekte ve viskozitesi yüksek polyester cips gibi bazı ürünlerde sadece DMT kullanılabilir. Bu nedenlerle, DMT ve PTA'nın aynı ilgili ürün pazarı içerisinde değerlendirilmesi mümkün değildir.

1.2.2. İlgili Ürün Pazarı

- (11) Dosya kapsamında DMT ve PTA'nın kimyasal özellikleri benzer olsa da yukarıda da ayrıntılarıyla değinildiği üzere, üretim süreçlerinin, hammadde olarak kullanıldığı ürünlerin üretim süreçlerinin, işlenmelerinden sonra ortaya çıkan atık maddelerin, bu ürünlerden üretilen nihai ürünlerin kalitesinin farklı olmasından dolayı DMT ve PTA'nın ikame olamayacağı anlaşılmaktadır. Ayrıca PET şişe gibi ürünlerde sadece PTA bazlı ve izoftalik asit, (IPA) içeren PET'in kullanılabilir olması, dosya kapsamında başvuru sahibinin de üreteceğini iddia ettiği DİBT gibi ürünler için DMT ve PTA'nın kaynama noktalarının farklılığı gibi teknik sebeplerden dolayı DMT ve PTA farklı pazarlarda yer aldığından, ilgili ürün pazarı, "DMT pazarı" olarak belirlenmiştir.

1.2.3. İlgili Coğrafi Pazar

- (12) İlgili ürün pazarında üretimi ve satışı gerçekleştirilen ürünler bakımından ülkenin herhangi bir bölgesinde rekabet koşullarının diğer bölgelerden farklılık göstermesini gerektiren hususların mevcut olmaması nedeniyle ilgili coğrafi pazar "Türkiye" olarak belirlenmiştir.

I.3. Yapılan İnceleme ve Tespitler

I.3.1. Başvuru Sahibinden Elde Edilen Bilgiler

- (13) Önarastırma kapsamında, başvuru sahibi ile yapılan telefon görüşmelerinde;
- Başvuru sahibinin CEYKİMYA adı altında DOTP (Dioctyl Terephthalate) üretim tesisleri kuran bir şirketinin olduğu,
  - DİBT (*di izo butilz tereftalat*) adında kimyasal bir ürün üretmek için SASA'dan telefon görüşmesiyle aylık 200 ton civarında DMT ürününü talep ettiği,
  - Yurtdışı Almanya ve İran DMT üreticilerinden de ürün talep ettiği ancak bu üreticilerin dünyanın en büyük DMT üreticisinin Türkiye'de olduğunu gerekçe göstererek kendisine mal satmadığı, hatta bu üreticilerin kendisinin SASA'dan ürün alamama nedenlerini sorguladıkları,
  - DİBT ürününü TÜBİTAK tarafından gerçekleştirdikleri bir proje kapsamında üretmeyi düşündükleri ve DİBT üretmek için DMT dışında alternatif başka hammaddenin kullanılmasının mümkün olmadığı,
  - DİBT ürününü boyacılık sektöründe fitalat içermeyen bir ürün olarak kullanmak için geliştirdikleri,
  - DİBT üretimi için henüz bir şirket kurma yoluna gitmedikleri,
  - Hâlihazırda DİBT üretim planını yakın tarihte gerçekleştirmeyi düşünmedikleri,
- ifade edilmiştir.

I.3.2. Önarastırma Sürecinde Yapılan Yerinde İncelemelerde Elde Edilen Bilgiler

- (14) Önarastırma kapsamında 27.09.2016 tarihlerinde SASA'da yerinde inceleme yapılmıştır. Yerinde incelemede Satış Sorumlusu (.....)'den DMT İşletmesi Müdürü (.....)'e 29.12.2015 11:48'de gönderilen e-posta ekinde tespit edilen tabloda teslimat müşterisi (.....), sipariş müşterisi (.....) olan müşteriye 28.04.2015 tarihinde (.....) kg DMT sevkiyatı yapıldığı tespit edilmiştir.
- (15) Yine Satış Sorumlusu (.....)'den 06.01.2016 tarihinde gönderilen (.....)-Ankara/(.....) konulu e-postada, şirket sevkiyat sorumlularından (.....) kg DMT sevkiyatının gerçekleştirilmesi istenmiştir.
- (16) 12.08.2016 tarihinde (.....) tarafından, "(.....)" e-posta adresiyle Satış Müdürü (.....), Satış Sorumluları (.....),(.....),(.....) ve (.....)'e gönderilen e-postada, laboratuvar deneylerinde kullanılmak üzere bir kg DMT isteğinde bulunulmuş; fakat bu talebine yönelik olarak (.....)'a herhangi bir geri dönüş olup olmadığı tespit edilememiştir.
- (17) Ayrıca SASA'nın satış departmanındaki bilgisayarlarda yapılan yerinde incelemede birçok e-postada yurtdışına yapılan sevkiyatlar hakkında bilgi alışverişinde bulunulduğu tespit edilmiştir. Yapılan sevkiyatlara ait e-posta verileri firma tarafından gönderilen cevabi yazıdaki sevkiyat yapılan teşebbüslerle örtüşmektedir.
- (18) Sonuç olarak, yerinde incelemede SASA'nın yurtiçi ve yurtdışına yaptığı DMT satışlarına ait sevkiyat bilgilerine ulaşılmış, başvuru sahibinin iddialarının tersine, 4054 sayılı Kanun'un 6. maddesi kapsamında mal vermenin teşebbüs tarafından sistematik bir şekilde, dışlayıcı bir saikle ret edildiğine yönelik herhangi bir delile rastlanmamıştır.

I.3.3. Hakkında Öneraştırma Yürütölen Teşebbüsten Elde Edilen Bilgiler

(19) Öneraştırma kapsamında, bilgi talebi üzerine SASA tarafından gönderilen cevabi yazılarda;

- SASA'nın polyesterin en yaygın tipi olan PET ürettiği, PET'i cips, elyaf ve iplik olmak üzere üç ayrı formda piyasaya sunduğu, PET'in bir polimer olduğu ve DMT'nin ham maddesinin MEG ham maddesi ile işleme sokulması sonucu oluşturulduğu, PET'in ham maddesi olan DMT'yi de kendisinin ürettiği, DMT'nin üretiminin temel amacının kendi ihtiyaçlarını karşılamak olduğu, toplam DMT üretiminin çok küçük bir kısmının DMT'yi girdi olarak kullanan üretim tesislerinde planlı ve plansız bakımlar gerçekleştirildiği zamanlarda DMT işletme kapasitesinin düşürölmemesi için katı hale getirilip paketlenildiği, bu şekilde oluşturulan DMT stoğunun da talep olması durumunda satışta değerlendirildiği,
- DMT ve PTA maddelerinin polyester adlı sentetik madde ailesinin temel hammaddeleri olduğu, en yaygın üretimi yapılan polyester tipinin ise PET olduğu, PET'in 20. Yüzyılın ilk yarısındaki keşfi sonrasında PTA yeterli saflıkta üretilemediği için, PET üretiminin DMT hammaddesi kullanılarak gerçekleştirildiği, zaman içerisinde PTA'nın yeterli saflıkta üretilebilmesi ile DMT'nin yerini PTA'nın aldığı, PET şişe üretiminde sadece PTA bazlı PET kullanılabilceği, tekstil, mühendislik polimerleri, çeşitli plastik malzeme üretimleri için hem PTA hem de DMT bazlı PET kullanılabilceği,
- Dünya çapında bütün yeni yatırımların PTA ve PTA bazlı PET şeklinde olduğu, uzun zamandır DMT ve DMT bazlı PET yatırımı yapılmadığı,
- DMT'nin Türkiye'deki tek üreticisinin SASA olduğu, DMT'nin satış önceliği olan bir ürün olmadığı, ancak kapasite fazlası olması durumundan DMT satışında genel ticari kurallar baz alınarak satışın mümkün olduğu, SASA'nın doğrudan satış tercih etmekle birlikte DMT satışı için aracı firmalar üzerinden de satış gerçekleştirilebildiği,
- PET hammaddesi olarak DMT'nin yerini tüm dünyada PTA'nın almaya başladığı, yaklaşık son on yıldır dünyada yeni DMT üretim yatırımı yapılmadığı, bu nedenle yeni bir DMT üretim yatırımının maliyetini hesaplamanın zor olduğu,
- 2015 yılında Türkiye'ye yapılan (.....) ton'luk DMT ithalatını SASA'nın yaptığı, bu ithalatı olduğu gibi kendi üretiminde girdi olarak kullandığı, dolayısıyla 2015 yılı için Türkiye'de bir DMT pazarı olmadığı,
- Dünya pazarında SASA dışında ABD, Almanya, İran, Kore, Belarus, Japonya'da da DMT üreticilerinin olduğu,
- Başvuru sahibinin ve sahibi olduğu CEYKİMYA'nın kendilerinden DMT talep ettiğine yönelik bir kayıtlarının olmadığı,
- CEYKİMYA'nın talebi üzerine Şubat 2014 tarihinde sadece (.....) Beyaz Katı Zıyan (Telef) satışı yapıldığı,

ifade edilmiştir.

I.4. Değerlendirme

- (20) Başvuruya konu iddiaların bir ihlal olarak kabul edilmesi için SASA'nın öncelikle hâkim durumda bulunması ve hakim durumun kötüye kullanıldığına gösterilmesi gerekmektedir. İddialar kapsamında, SASA'nın Türkiye açısından DMT üretimi bakımından hâkim durumda bulunup bulunmadığının değerlendirilmesinden önce, genel olarak uluslararası piyasalarda DMT satışı yapan herhangi bir firmanın hâkim durumda bulunma olasılığı incelenecektir.

I.4.1. DMT Piyasasında Pazar Gücü ve Pazarın Yapısına İlişkin Değerlendirme

- (21) 4054 sayılı Kanun'un 3. maddesinde hâkim durum; *"Belirli bir piyasadaki bir veya birden fazla teşebbüsün, rakipleri ve müşterilerinden bağımsız hareket ederek fiyat, arz, üretim ve dağıtım miktarı gibi ekonomik parametreleri belirleyebilme gücü"* şeklinde tanımlanmıştır.
- (22) Rekabetçi baskılardan belirgin şekilde bağımsız davranma gücüne sahip olan bir teşebbüsün hâkim durumda bulunduğu kabul edilmektedir. Hâkim durum değerlendirmesinde göz önünde bulundurulacak temel unsurlar; incelenen teşebbüsün ve rakiplerinin ilgili pazardaki konumu, pazara giriş ve pazarda büyüme engelleri ile alıcıların pazarlık gücü olarak sınıflandırılmaktadır.
- (23) Dosya mevcudu bilgileri çerçevesinde bakıldığında, DMT ürününün esas olarak polyester üretiminde bir girdi olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Polyester kuvvetli ve aşınmaya dayanıklı olup, filmler ve poliester fiberler üretiminde çok kullanılan bir polimerdir. Üretilen polyesterin yarısından fazlası giyecek yapımında, kalan kısmı plastik şişeler, ip, kayışlar, enjeksiyon kalıplamada, araç camları silecekleri, açılır-kapanır üst pencere, dilliler, kasnaklar ve yemek tepsileri gibi çeşitli ürünlerin yapımında kullanılmaktadır.
- (24) Dosya mevcudu bilgilerden, 2015 yılına ait DMT ihracat eden ülkeler ve ticaret göstergeleri incelendiğinde, dünya DMT ihracat hacminin 97 milyon ABD Doları ve 110.121 ton olduğu, bu sebeple küresel anlamda dış ticaretinin oldukça dinamik olduğu ortaya çıkmaktadır. Dünya çapında ihracat sıralamasında Almanya'nın %63'lük pazar payı ile birinci, Güney Kore'nin %17,5'lik pazar payı ile ikinci, Japonya'nın %8,4'lük pazar payı ile üçüncü, Türkiye'nin %6,4'lük pazar payı ile dördüncü, İran'ın %2,8'lik pazar payı ile beşinci olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bu beş ülkenin toplam dünya pazar payının %98,1'ini oluşturduğu tespit edilmiştir.
- (25) 2015 yılına ait DMT ithal eden ülkeler ve ticaret göstergeleri incelendiğinde ise dünya DMT ithalat hacminin 101 milyon ABD Doları ve 106.508 ton olduğu görülmektedir. Dünya çapında ithalat sıralamasında Lüksenburg'un %34, Çin'in %16, Hollanda'nın %15, İtalya'nın %7 Fransa'nın %6 oranında pazar payına sahip olduğu ve bu beş ülkenin toplam dünya pazar payının %78'ini oluşturduğu tespit edilmiştir. DMT pazarının uluslararası özelliği ve bölgeler arası ticaret potansiyelinin de yüksek olduğu görülmektedir.

- (26) Dosya mevcudu bilgilerden ihracat fiyatları incelendiğinde, SASA'nın, Türkiye'deki tek ihracatçı teşebbüs olduğundan yola çıkarak sattığı DMT'nin ihracat birim fiyatının 948 ABD Doları/ton olduğu ve DMT ihracaat pazarının %98'ini oluşturan ilk beş ülke arasında en pahalı DMT satışını (Almanya: 851 ABD Doları/ton, Güney Kore: 940 ABD Doları/ton, Japonya: 909 ABD Doları/ton) gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu durum yurtdışından DMT ithalatının da iktisadi açıdan rasyonel olabileceğine işaret etmektedir. Bunun için ayrıca yurtdışından ithal edilen DMT'nin birim fiyatına bakmak gerekmektedir. Dosya mevcudu verilerden 2015 yılında SASA'nın gerçekleştirdiği (.....) ton DMT ithalat miktarının birim fiyatının 983 ABD Doları/ton olduğu ve bu fiyatın SASA'nın yurtdışı ihracat rakamından sadece 43 ABD Doları daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. DMT ithalat birim fiyatının, satın alma gücü pariteleri Türkiye'den daha düşük olan birçok ülkeden daha aşağıda olduğu da (Örneğin Hindistan: 1012 ABD Doları/ton, Malezya: 1469 ABD Doları/ton) göz önünde bulundurulduğunda DMT ithalatının da iktisadi olarak rasyonel olduğu değerlendirilmektedir.
- (27) Diğer taraftan dış ticarete mesafenin de engel oluşturabileceği ve SASA'nın DMT'yi ihraç ettiği ülkelere ortalama mesafesinin (4949 km), DMT'yi ithal ettiği ülkelere ortalama mesafesinden (2112 km) daha fazla olduğu dikkate alındığında, Türkiye'ye DMT ithal etmenin pazara yakınlığı açısından ihracata göre daha kolay olabileceği değerlendirilmektedir.
- (28) Yukarıdaki değerlendirmelerden anlaşıldığı üzere, Türkiye bakımından DMT ürünü, herhangi bir kısıtlamaya tabi olmaksızın dış ticarete konu olabilen bir üründür. Yurt dışı piyasa koşulları çerçevesinde, DMT üretimi ve satışı bakımından herhangi bir firmanın hâkim duruma gelme olasılığı bulunmamaktadır. İç piyasa koşullarına bakıldığında da tablo değişmemektedir. DMT pazarı, Türkiye coğrafi pazarı olarak ele alınıp incelendiğinde, 2014 ve 2016 (ilk 9 ay) tarihleri arasındaki satılan ve üretimde kullanılan DMT miktarları ve yüzdelik oranları incelendiğinde, 2014 yılında SASA ürettiği DMT'nin sadece %(.....) oranını ((.....)), 2015 yılında %(.....)'ini ((.....)) ve 2016 yılında ise %(.....)'ini ((.....)) satmıştır. Kalan kısım tamamen iç üretim sürecinde kullanılmıştır. Bu veriler, SASA tarafından yapılan DMT üretiminin temel amacının teşebbüsün ham madde ihtiyacını karşılamak olduğu, DMT'yi girdi olarak kullanan üretim tesislerinde planlı ve plansız bakımlar gerçekleştirildiği zamanlarda DMT işletme kapasitesinin düşürülmemesi için toplam DMT üretiminin çok küçük bir kısmının katı hale getirilip paketlenildiği, bu şekilde oluşturulan DMT stoğunun da talep olması durumunda satışta değerlendirildiği yönünde SASA yetkililerince yapılan beyanları doğrulamaktadır.
- (29) Türkiye pazarında, 2014 yılında yurtiçine 33 tonluk bir DMT satışı gerçekleşmiştir. Bu miktar SASA'nın 2014 yılında ürettiği (.....) tonun oldukça altıdadır. 33 ton DMT yurtiçi satışının %(.....) oranındaki kısmı SASA tarafından, geri kalan %(.....) oranındaki kısmı ise ithalatla gerçekleşmiştir. 2015 yılında ise (.....) tonluk DMT yurtiçi satışının yaklaşık tamamı ithalatla gerçekleşmiş, bu ithalatı yapan teşebbüsün de SASA olduğu tespit edilmiştir. SASA 2015 yılında yurtiçinde sadece (.....) kg DMT satışı gerçekleştirmiştir. 2016 yılının Eylül ayına kadar ise yurtiçinde SASA'nın (.....) kg DMT dışında DMT satışı bulunmamaktadır. Şirket yetkililerince 2015 yılında Türkiye'ye yapılan (.....) ton'luk DMT ithalatının SASA'nın yaptığını ve bu ithalatın tamamının SASA'nın kendi üretiminde girdi olarak kullandığı göz önüne alındığında, 2015 yılı için Türkiye'de bir DMT pazarının olmadığına dikkat çekilmiştir.

- (30) SASA üretiminden arta kalan sınırlı miktardaki satışlarını da yurt dışına gerçekleştirmektedir. Teşebbüs 2014 yılı için satışlarının sadece %(...)’ünü, 2015 yılı için de %(...)’ini yurtiçine gerçekleştirmiştir. Bir başka ifade ile SASA 2014-2016 yılları arasındaki satışlarının %(...) ‘sini yurt dışına gerçekleştirmektedir. DMT yetkililerince bu duruma; DMT’nin satış önceliği olan bir ürün olmadığı, ancak kapasite fazlası olması durumunda DMT satışında genel ticari kurallar baz alınarak satışın mümkün olduğu, SASA’nın doğrudan satışı tercih etmekle birlikte DMT satışı için aracı firmalar üzerinden de satış gerçekleştirebildiği ve genellikle uzun süreli kontratlarla yurt dışı satışları tercih ettikleri şeklinde açıklama getirilmiştir.
- (31) Yukarıda yer verilen bilgilerden de görüldüğü üzere, Türkiye DMT pazarında yıllar içerisinde arz-talep gelişimi oldukça düzensizdir. Dosya kapsamında elde edilen bilgilerden, arz tarafındaki düzensizliğin sebebinin, ilgili ürünün üretim süreçlerindeki konumundan ve niteliğinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Talep açısından bakıldığında ise polimer üretiminde PTA’nın giderek DMT’ye kıyasla daha çok tercih edilmesinin yanı sıra alt pazarlara ürün tedarik eden firmaların DMT’den ziyade DMT’nin işlenmesi sonucu oluşturulan ara ürünleri tercih etmesi gibi sebeplerden dolayı talep olağan dışı bir seyir izlemekte, bu ise ilgili teşebbüsün piyasadaki konumuna dair ayrıksı bir sonuç ortaya çıkarmaktadır. Normal şartlar altında teşebbüsün pazar payında ortaya çıkan bu tür dalgalanmalar, alternatif üretim kaynaklarının rekabetçi baskısına işaret edecek, bu ise teşebbüsün hâkim durumda bulunduğu yönünde bir analizi güçleştirecektir.
- (32) Sonuç olarak mevcut iç ve dış piyasa koşullarına bakıldığında, DMT üretimi ve satışı bakımından, herhangi bir firmanın hâkim konumda olmadığı değerlendirilmektedir. Bu çerçevede SASA’nın hâkim durumda olmadığı tespitini yeterli olmakla birlikte, sonucu etkilemeyecek olsa da bütünlüğü sağlamak adına, mal vermeyi reddetme iddiasına yönelik olarak SASA’nın eylemlerinin 4054 sayılı Kanun’un 6. maddesi kapsamında kötüye kullanma niteliği taşıyıp taşımadığı da incelenecektir.

I.4.2. Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması Değerlendirmesi

- (33) Mal vermeyi reddetme eylemi Hâkim Durumdaki Teşebbüslerin Dışlayıcı Kötüye Kullanma Niteliğindeki Davranışlarının Değerlendirilmesine İlişkin Kılavuz’da (KILAVUZ) dışlayıcı davranışlardan biri olarak kabul edilmektedir. KILAVUZ’un 38. paragrafında; *“Bir teşebbüsün ürettiği mal ya da hizmetler ile sahibi olduğu maddi ya da gayri maddi işletme unsurlarını diğer teşebbüslere sağlamaması ya da bunların diğer teşebbüsler tarafından kullanılmasına doğrudan veya dolaylı olarak izin vermemesi sözleşme yapmayı reddetme olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede hammadde niteliğindeki fiziksel ürünler, belirli hizmetlerin sağlanabilmesi için gerekli altyapılar, ürün dağıtım sistemleri ve fikri mülkiyet hakları ile korunan yahut korunmayan gayri maddi işletme unsurları ya da bilgileri ile teşebbüslerin sözleşme yapma talebine konu olabilecek diğer varlıklar anılan mal, hizmet ya da unsurlar arasında değerlendirilebilmektedir.”* şeklinde açıklama yer almaktadır.

- (34) Öncelikle, dosya kapsamında mal vermenin reddi şeklinde bir davranışın olup olmadığını tespit etmek için, başvuru sahibi ile SASA arasında mal talebine yönelik gelişmeler incelenmiştir. Başvuru sahibi ile yapılan görüşmelerde SASA'dan telefonla DMT talebinde bulunulduğu, fakat SASA'nın yurtiçine mal satmadığı iddia edilmiştir. SASA'da yapılan yerinde incelemelerde ne başvuru sahibine ne de diğer başka bir müşteriye mal vermenin sistematik ve rekabeti kısıtlayıcı bir saikle reddedildiği yönünde somut bir tespit yapılabilmektedir. Ayrıca, SASA'dan başvuru sahibine veya sahibi olduğu CEYKİMYA'ya yapılan mal sevkiyatı bilgileri de istenmiş ve bu kapsamda SASA'dan CEYKİMYA'ya Şubat 2014 tarihinde 147.517 kg Beyaz Katı Zıyan (Telef) satışının yapıldığı anlaşılmıştır. SASA buna ek olarak başvuru sahibinin DMT talebine dair şirket kayıtlarında herhangi bir bilgi olmadığını beyan etmiştir. Bu kapsamda yapılan incelemelerde gerek genel olarak gerekse başvuru sahibinin iddalarına yönelik olarak, SASA'nın bir mal vermenin reddi davranışında bulunduğuna yönelik herhangi bir veri ya da bulguya ulaşılamamıştır.
- (35) KILAVUZ'da ihlalin tespiti için üç koşulun birlikte arandığı ifade edilmektedir. Buna göre;
- Reddetme, alt pazarda rekabet etmek için vazgeçilmez bir ürüne ya da hizmete ilişkin olmalı,
  - Reddetmenin, alt pazarda etkin rekabeti ortadan kaldırması muhtemel olmalı,
  - Reddetmenin tüketici zararına yol açması muhtemel olmalıdır.
- (36) SASA'nın eylemleri, söz konusu üç koşul bakımından aşağıda değerlendirilmektedir.

Vazgeçilmezlik Koşulu

- (37) Bu koşulun değerlendirilmesine ilişkin olarak KILAVUZ'un 44. paragrafında, reddetmeye konu unsurun alt pazarda etkin bir şekilde rekabet edebilmek için nesnel olarak gerekli olmasının arandığı ifade edilmektedir. Yine KILAVUZ'da, nesnel gerekliliğin ise reddetmenin olumsuz sonuçlarını -en azından uzun vadede- telafi edebilmek için alt pazardaki rakiplerin başvurabilecekleri mevcut ya da potansiyel bir ikamesinin bulunmaması halinde söz konusu olacağı belirtilmektedir.
- (38) DMT ürününün bu bağlamda vazgeçilmez olup olmadığını değerlendirmek açısından dış ticaretteki konumuna bakıldığında, ilgili ürünün homojen yapıda ve aynı kalitede olması, ürünün çürüme, bozulma gibi fiziksel özelliklerini yitirebilecek yapıya sahip olmaması, küresel piyasalarda dış ticaretinin yaygın olması ve ticaret hacminin fazla olması, Türkiye pazarına ithalatın iktisadi açıdan rasyonel olması gibi gerekçelerle somut olay çerçevesinde vazgeçilmezlik koşulunun sağlanmadığı değerlendirilmektedir.

Etkin Rekabetin Ortadan Kalkmasının Muhtemel Olması Koşulu

- (39) Doktrinde bu koşulun, hakim durumdaki teşebbüsün sağladığı hammaddenin vazgeçilmez olması gerektiğine ilişkin koşulun doğal bir sonucu olduğu belirtilmektedir. Zira redde konu hammadde vazgeçilmez değilse, reddetmenin rekabet üzerinde önemli bir etkide bulunacağı sonucuna varmak oldukça zor olacaktır. Nitekim KILAVUZ'un 46. paragrafında, redde konu olan unsurun vazgeçilmezlik koşulunu sağladığının tespit edilmesi halinde, etkin rekabetin ortadan kalkmasının muhtemel olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.
- (40) Etkin rekabetin ortadan kalkması ihtimali bakımından ise iddia konusu eylemin taraflarının aynı alt pazarda faaliyetlerinin bulunması, diğer bir deyişle üst pazarda hakim durumda bulunan firmanın alt pazarda da faaliyetinin bulunması önemlidir.

- (41) Dosya konusu olayda ise üst pazarda hakim durumda olan teşebbüsün bu gücünü alt pazardaki rakiplerini dışlamak üzere kullanması söz konusu değildir. Nitekim SASA polyester, elyaf, polimer, iplik gibi tekstil sektöründe kullanılan ürünler üretirken, şikâyetçi DMT'yi boyacılık sektöründe kullanılan DİBT üretiminde kullanmayı planlamaktadır. Bu bağlamda incelenen olayda, polyester, elyaf, iplik sağlayıcısı durumunda bulunan SASA'nın, başvuru sahibinin teşebbüsünün faaliyet gösterdiği alanlarda herhangi bir faaliyetinin bulunmadığı ve bu nedenle alt pazar(lar)da rekabetin ortadan kalkmasından herhangi bir yarar elde edemeyeceği, aksine rekabetin sınırlı olduğu bir alt pazarda pazarlık gücünün olumsuz yönde etkileneceği anlaşılmaktadır. Bu nedenlerle, etkin rekabetin ortadan kaldırılması ihtimalinin de somut olayda bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tüketici Zararına Yol Açılmasının Muhtemel Olması Koşulu

- (42) Reddetmenin tüketici zararına yol açmasının muhtemel olup olmadığının değerlendirilmesi aşamasında, tüketiciler bakımından sözleşme yapmayı reddetmenin ilgili pazardaki olumsuz sonuçlarının, sözleşme yapma yükümlülüğü getirilmesinin zaman içinde yaratacağı olumsuz sonuçlardan daha fazla olup olmayacağı incelenmektedir. Bu çerçevede örneğin, hakim durumdaki teşebbüsün sözleşme yapmayı reddetmesi sonucunda rakiplerin yenilikçi ürün ya da hizmetleri piyasaya sürmesinin engellendiği ve/veya reddetme davranışıyla takip eden yeniliklerin önünün tıkandığı hallerde muhtemel tüketici zararından bahsedilebilmektedir. Bu durum, özellikle sözleşme yapma talebinde bulunan rakibin hakim durumdaki teşebbüsün ürettiği mal ve hizmetler ile sınırlı kalmayarak potansiyel talebin olduğu yeni ve daha gelişmiş mal veya hizmetler sunma amacını taşıdığı veya teknolojik gelişmeye katkıda bulunmasının olası olduğu hallerde söz konusu olmaktadır¹.
- (43) Yukarıda da değinildiği üzere, başvuru sahibi, Türkiye'de üretilen tüm silikonların, macunların ve boyaaların kanser yapan fitalat içerdiğini, fitalat içermeyen hammaddenin ar-ge çalışmalarının tamamlandığını fakat üretime geçilemediğini, üretime geçilememe sebebinin ise üretmeyi planladıkları ürününün hammaddesi olan DMT maddesinin Türkiye'deki tek üreticisi olan SASA'nın bu hammaddeyi satmayı reddetmesinin olduğunu belirtmiştir. Her ne kadar önaraştırma sürecinde iddiaların ar-ge faaliyetlerine ilişkin içeriğinin teknik yönden doğruluğunu ve gerçek hayatta uygulanabilirliğini tespit etmek mümkün olmasa da başvuru sahibinin yenilikçi bir ürün ortaya çıkarmaya yönelik çabalarının bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda olası bir mal vermenin reddi eyleminin bu çabaya zarar verebileceği ve dolaylı olarak her seviyedeki tüketicilerin faydalanabileceği yeni bir ürün ya da ara ürünün piyasaya sunulmasını engelleyebileceği görülmektedir. İlave bilgi olarak, başvuru sahibinin SASA'nın mal vermeyi reddinden bağımsız bir şekilde, söz konusu üretim planından ticari açıdan vazgeçtiği anlaşılmaktadır.
- (44) Yukarıda yer verilen bilgi ve değerlendirmeler sonucunda, SASA'nın hâkim durumda olmadığı, yurt dışı piyasaların da etkisiyle piyasanın global niteliğinin ve rekabetçi yapısının belirgin olduğu, SASA hâkim durumda olmuş olsaydı dahi, mal vermenin reddi eyleminin ihlal olarak nitelendirilebilmesi için aranan koşulların somut dosyada gerçekleşmediği kanaatine ulaşılmıştır.

¹ KILAVUZ, para. 47.

16-36/608-271

J. SONUÇ

- (45) Düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre, 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi uyarınca soruşturma açılmamasına OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.